

Tolstoj, Masaryk, Peter Kropotkin, srbska patrijarhalna etika (Knez Ivan od Semberije). Kakor nov mesija nastopa slovanska etična kultura, ki oznanja evangelij svobode, demokracije, čistega krščanstva, medsebojne pomoči in združnosti. Že pri prvem pojavu Jugoslovancov na Dunavu veli o njih Cezarejec Prokopij (VI. vek po Kr.), da niso doma poslušni nikomur, da ni med njimi družabne razlike, in da skupno uživajo srečo in veselje, a tudi skupno prenašajo nesrečo in žalost.

Slovani so srce sveta v vseh ozirih. Z enim osvojevalnim delom se je že poslavila Ilirija, ko se je sekta jugoslovanskih bogomilcev razširila preko južne Evrope, odkoder si je v obliki reformacije osvojila malone ves kulturni zapadni svet. Morda izide še druga reformacija iz duha jugoslovanske, slovanske kulture. Slovanska kultura ni torej prazna beseda, ampak realna sila, ki zori počasi, a sigurno. Celo nacionalna ilirska filozofija se nam napoveduje v obliki dinamičnega idealizma; njega dinamična etika išče izvora individualne in socialne sreče v delu. Filozofija dela prinese Ilirom mogočno in bogato bodočnost.

Ilirska kultura ni prazna beseda; kakor nežna cvetka je zalesketala že enkrat v prezgodnji pomladi; preslaba je bila še, zamorili so jo sovražni mrazovi. In vendar, kaj je dovršil v tistem kratkem času ilirski pokret! Čitajmo zlato knjigo Janeza Trdine „Bahovi huzarji in Iliri“, knjigo neprecenljive nacionalno-pedagoške vrednosti! Tam čitamo na straneh 100.—103. oddelek o „silni važnosti ilirstva za duševni podvig in napredek naroda“: ilirsko gibanje je pomenilo splošen preporod vsega duševnega življenja. A tudi našega kulturnega dela namen se glasi: *Europae annulus sit Illyria!*

Oktava.

Iz zore v mrak nam trudna duša hodi
in zmotam svojim ne dospe na kraj;
kjer mrje njeno cvetje, koder blodi,
obličje lastno išče vekomaj,
v krvavih sragah išče ga povsodi,
dokler brez želj ne vrne se nazaj:
Ko ga ne najde, mro ji v molk odete
najlepše pesmi, pesmi neizpete!

Vladimir Levstik.